

Regeringskansliet
Socialdepartementet

SOU 2022:70 En uppväxt fri från våld

Sammanfattning och övergripande synpunkter

Åklagarmyndigheten välkomnar förslaget om en nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn och är överlag positiv till de förslag som redovisas i betänkandet.

När det gäller användningen av den definition av våld som är hämtad från barnkonventionen – och som inte stämmer överens med vad som i svensk kontext oftast benämns som våldsbrott – anser Åklagarmyndigheten att den inte kan användas i alla de förslag som lämnas av utredningen.

Mot bakgrund av de intressen som Åklagarmyndigheten har att särskilt bevaka lämnas i övrigt följande synpunkter. Rubriksättningen nedan följer rubrikerna i betänkandet.

15.4.1 Barn ska få individanpassad information och ges förutsättningar att komma till tals och få sina åsikter beaktade

Individanpassad information och rätten att komma till tals

I grunden välkomnar vi förslagen i 13 a § förundersökningskungörelsen (1947:948) samt i lagen om särskild företrädare för barn (1999:997) och lagen om målsägandebiträde (1988:609) om individanpassad information till målsäganden under 18 år under förundersökningen och vid dess avslut men vi ser vissa tillämpningssvårigheter. Vi saknar ett resonemang kring informationslämnandet i förhållande till reglerna om förundersökningssekretess. Vi ser också en risk att det kan uppstå situationer där informationen till barnet går

förlorad om det inte tydligare klargörs vilken aktör som i respektive situation bär ansvaret för att informationen lämnas och vilket mandat ett målsägande-biträde eller en särskild företrädare har att uppdra åt annan aktör att lämna informationen.

15.4.2 Yrkesverksamma ska bemöta barnet på ett respektfullt och anpassat sätt och ha särskild kompetens

Utbildningsinsatser om våldsutsatthet och barnets rättigheter

Åklagarmyndigheten är av uppfattningen att det finns ett kontinuerligt behov av utbildningsinsatser kring barns våldsutsatthet och barns rättigheter. Vi är dock tveksamma till om det är lämpligt att Domstolsverket – med hänsyn till sin roll i rättsprocessen – ges detta uppdrag tillsammans med Brottsoffermyndigheten. Ur ett åklagarperspektiv skulle det vara lämpligare om Åklagarmyndigheten ges i uppdrag att internt tillse att de anställda erhåller nödvändiga utbildningsinsatser.

Förhörsmetoden vid barnförhör ska ses över och utvecklas

Åklagarmyndigheten välkomnar förslaget om att se över och utveckla befintlig utbildning. Eftersom utformningen av och kvalitén på barnförhör har direkt betydelse för åklagare, anser vi att uppdraget bör lämnas *gemensamt* till Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten. Vi delar uppfattningen att det särskilt på vissa områden finns behov att utveckla förhörsmetoden och vill särskilt lyfta behovet av en anpassad förhörsmetod när det gäller internet-relaterade sexuella övergrepp mot barn. Vi anser att det bör finnas ett krav på att i detta arbete samråda med personer som forskar på området.

Särskild kompetens hos barnförhørsledare

Åklagarmyndigheten, som är positiv till förslaget att förhörsmetoden vid barnförhör utvärderas och utvecklas, avstyrker däremot förslaget att alla förhör med någon under 18 år *ska* hållas av en person som genomgått barnförhørsledarutbildning.

Behovet av att den som håller förhör med ett barn har genomgått barnförhørsledarutbildningen skiljer sig i hög grad åt mellan olika förhörssituationer både utifrån barnets ålder och mognad, vilken roll i rättsprocessen barnet har, brottets art och omständigheterna i övrigt. Det kan i det enskilda fallet – t.ex. vid utredningar rörande grov brottslighet i gängmiljö – vara helt annan kompetens som det är av särskild vikt att förhørsledaren besitter.

Att en utredning bedrivs skyndsamt är av särskild vikt – och även ett krav enligt 2 a § förundersökningskungörelsen – när det gäller utredningar där målsäganden är ett barn. Ett av de prioriterade insatsområden som utredningen har presenterat vad gäller barns rättigheter inom brottmålsprocessen är också att ”brottmålsprocessen ska vara så kort som möjligt utan att inskränka rätts-säkerheten”. Ett *ska* krav skulle kunna få negativ inverkan på utredningstiden vilket i sin tur kan få förödande konsekvenser för utredningarnas kvalitet.

Särskilt när det gäller förhör med barn som kommer att höras personligen i domstol (i praktiken oftast från 15 år) vid ett ev. åtal föreligger ett mindre behov av att förhørsledaren genomgått nämnda barnförhørsledarutbildning. Ett sådant *ska* krav stämmer också dåligt överens med möjligheten att använda s.k. tidiga förhör.

För det fall ett *ska* krav införs kommer det kräva omfattande utbildningsinsatser och den föreslagna tidpunkten för ikraftträdande måste i ett sådant fall flyttas fram.

Statistik om kompetensen hos personer som håller barnförhör

Åklagarmyndigheten välkomnar förslaget om statistisk uppföljning över tillgänglig kompetens. Sådan statistik blir mest användbar om den kan brytas ned på polisområdesnivå, vilket möjliggör för lokala aktörer – polisområdet, åklagarkammaren och barnhuset – att följa upp kvaliteten i det egna arbetet. Det är också viktigt att få en bild av hur många av de som erhållit barnförhørsledarutbildning som faktiskt tas i anspråk för just barnförhör och inte istället tas i anspråk för andra arbetsuppgifter.

15.4.3 Brottmålsprocessen ska vara så kort som möjlig utan att inskränka rättssäkerheten

Hinder för skyndsamhetskravet och bristen på barnförhållare

Uppdraget som föreslås är sådant att det inte bara rör Polismyndigheten utan även Åklagarmyndigheten och bör därför ges till båda myndigheterna *gemensamt*.

Av samma skäl som angetts ovan under 15.4.2 välkomnas förslaget om återrapporteringskrav på Polismyndigheten att redogöra för vilka åtgärder myndigheten avser att vidta för att säkerställa tillräckligt antal utbildade barnförhållare. Om förslaget till ändring av lydelsen av 18 § förundersökningskungörelsen antas, blir tillgången till utbildade barnförhållare av stor betydelse även för Åklagarmyndigheten. Vi kan förutse att en sådan lagändring – och dess konsekvenser – på ett påtagligt sätt kommer att påverka Åklagarmyndighetens möjligheter att utreda brott där barn är involverade.

Tidsfrist för domstolen i brottmål när målsäganden är barn

För att kunna uppfylla skyndsamhetskravet vad gäller utredningar om brott mot barn bör även en tidsfrist för domstolen införas.

15.4.4 Barn ska erbjudas stöd under och efter brottmålsprocessen

Stödjande barnombud inom civilsamhällesorganisationen

Vid bedömningen av frågan om inrättande av barnombud för våldsutsatta barn som är målsägande i en brottmålsprocess ställer Åklagarmyndigheten sig tveksam till om en sådan ordning skulle vara till barnets bästa. Det skulle innebära att barnet ska ha kontakt med ytterligare en person utöver de kontakter barnet har med vårdnadshavare, särskild företrädare eller målsägandebiträde, polisens utredare samt de kontakter som följer av socialtjänstens ansvar för att barn som utsatts för brott får det stöd och den hjälp som de behöver. Det kan också finnas en viss risk att utredningstiden kan komma att förlängas om ytterligare personer på ett eller annat sätt ska involveras i processen.

15.4.5 Samverkan måste ske med barnets behov i fokus – barnhusverksamheter måste finnas i hela Sverige och utvecklas

Det tydliggörs hur barnets rättigheter ska tillgodoses vid förhör av barn som misstänks ha utsatts för våld

Åklagarmyndigheten ställer sig positiv till att 17 § i förundersökningskungörelsen kompletteras med ett förtydligande kring hur förhör med någon som är under 18 år och som misstänks vara utsatt för våld ska genomföras. Vi vänder oss dock emot att man i en bestämmelse som rör hur en utredning om misstanke om brott ska bedrivas anger att bestämmelsen tar sin utgångspunkt i vad som avses med våld i barnkonventionen där även annat än sådant som utgör brottsliga handlingar omfattas.

Socialtjänstens ansvar att ge barnet stöd i samband med medverkan i en brottsutredning förtydligas

Barn som misstänks vara utsatta för brott och medverkar i en utredning kan i olika hög grad vara i behov av särskilt stöd i samband med denna medverkan och Åklagarmyndigheten är av uppfattningen att det är bra att det tydliggörs att socialtjänsten har detta ansvar.

Till det förstärkta ramverket ska det knytas mer detaljerade bestämmelser eller rekommendationer kopplat till genomförandet

Åklagarmyndigheten är av uppfattningen att det finns en rad frågor kring samverkan som behöver utredas och förtydligas och välkomnar förslaget att de uppräknade myndigheterna ges i uppdrag att lämna ett förslag till regeringen om hur styrningen kring samverkan rörande barn som utsatts för våldsbrott bör utvecklas.

Övriga synpunkter

Åklagarmyndigheten anser att den krock som föreligger mellan barnkonventionen och föräldrabalken inte har lyfts i tillräcklig grad i betänkandet. Vi hade särskilt önskat att utredningen – utifrån vad barnrättskommittén angett vid sin tolkning av artikel 19 och fördelen med insatser med reparativt fokus istället för rättsliga åtgärder vid de mindre allvarliga fallen av våld mot barn –

hade gjort överväganden och uttalat sig om barnets bästa vid gränsdragningen mellan socialtjänstens arbete och rättsliga åtgärder som fokuserar på straff. Detta särskilt utifrån att socialtjänsten under tiden en brottsutredning pågår har mycket begränsade möjligheter att stödja föräldrarna i sin föräldraroll vilket i sin tur kan leda till konsekvenser som inte är till barnets bästa.

Samhället ställs inför särskilda utmaningar och svårigheter vad gäller organiserad brottslighet och våld i gängmiljö. Eftersom det är vanligt att både offer och gärningsmän är under 18 år och att även andra barn påverkas i hög grad av denna kriminalitet efterfrågas särskilda överväganden kring dessa barn.

Konsekvenser för Åklagarmyndigheten

Det är svårt att fullt ut bedöma konsekvenserna av de lämnade förslagen. Åklagarmyndigheten delar dock utredningens bedömning att antalet polisanmälningar kan antas bli fler i vart fall inledningsvis. Det kommer leda till att antalet åklagarledda förundersökningar med misstanke om att barn utsatts för våld kommer att öka. Utöver att det operativa arbetet inom Åklagarmyndigheten kan förväntas öka med anledning av de förslag som följer av aktuell strategi så innebär den samverkan och den återrapportering som följer av utredningens förslag och bedömningar ytterligare ökade arbetsinsatser och därmed också ökade kostnader för Åklagarmyndigheten.

Detta yttrande har beslutats av riksåklagaren Petra Lundh efter föredragning av kammaråklagaren Annika Bokefors. I den slutliga handläggningen har också rättschefen Marie-Louise Ollén och överåklagaren Eva-Marie Persson deltagit.

Petra Lundh

Annika Bokefors

Kopia till

Kommunikationsavdelningen

Rättschefen

Biblioteket